

ولایت فقیه و امنیت ملی

بررسی جایگاه و نقش ولایت فقیه در امنیت ملی
از منظر حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران

نویسندگان:

محمد تقی دشتی و علی شکری

ولایت فقیه و امنیت ملی

بررسی جایگاه و نقش ولایت فقیه در امنیت ملی
از منظر حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران

نویسندگان: محمد تقی دشتی و علی شکری

مدیر اجرایی: محمد قرائتی ستوده

مراجعه کننده: گروه فرهنگی هنری فانوس . انتشارات مکت اندیشه

شابک: ۹۶۵۰۶۱-۵-۹۷۸-۶۲۲-۹۶۵۰۶۱-۵ . قیمت چاپ: ۱۳۹۸ . شمارگان: ۲۰۰

تمامی حقوق مادی و معنوی این اثر برای مرکز پژوهشی مینا (مؤسسه صراط مبین) محفوظ است.

سرشناسه: دشتی، محمدتقی، ۱۳۵۲ - عنوان و نام پدیدآور: ولایت فقیه و امنیت ملی (بررسی جایگاه و نقش ولایت فقیه در امنیت ملی از منظر حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران) / نویسندگان تقی دشتی، علی شکری؛ [برای] مؤسسه صراط مبین هدایت. مشخصات نشر: قم: مکت اندیشه، ۱۳۹۸. مشخصات ظاهری: ۶۵ ص. شابک: ۹۶۵۰۶۱-۵-۹۷۸-۶۲۲-۹۶۵۰۶۱-۵ وضعیت فهرست نویسی: فیپا عنوان دیگر: بررسی جایگاه و نقش ولایت فقیه در امنیت ملی از منظر حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران. موضوع ولایت فقیه -- ایران موضوع: Wilayat al-faqih -- Iran موضوع: خامنه‌ای، سیدعلی، رهبر جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۱۸ - -- دیدگاه درباره امنیت ملی موضوع: Khamene'i, Sayyed Ali, Leader of IRI. ۱۳۳۹ - -- Views on national security موضوع: امنیت ملی -- ایران موضوع: National security -- Iran شناسه افزوده: شکری، علی، ۱۳۶۰ - شناسه افزوده: مؤسسه صراط مبین هدایت رده بندی کنگره: BP۲۲۲/۸

رده بندی دیویی: ۳۹۷/۴۵

شماره کتابشناسی ملی: ۶۰۸۰۱۶۸

شبکه ارتباط با مخاطب

روابط عمومی (سفارش کتاب، پیشنهادات و انتقادات): محمد قرائتی ستوده ۰۲۵۳۲۹۰۶۴۰۵

دفتر مرکزی: قم - ۴۵ متری شهید صدوقی - کوچه ۵۶ - پلاک ۷۴ - تلفن: ۰۲۵۳۲۹۰۶۴۰۴

آدرس تارنما: www.smhi.ir - www.mabnarc.ir

پست الکترونیک: info@smhi.ir - info@mabnarc.ir

فهرست مطالب

۷	چکیده:
۸	مقدمه:
۱۳	فصل اول
۱۳	مفهوم شناسی امنیت و واژه‌های مرتبط با آن
۱۴	گفتار اول: امنیت
۱۵	گفتار دوم: امنیت عمومی
۱۷	گفتار سوم: مفهوم امنیت ملی:
۲۲	الف-گفتمان سنتی
۲۳	ب-گفتمان مدرن امنیت ملی
۲۴	ج-گفتمان پست مدرن امنیت ملی
۲۷	فصل دوم
۲۷	نقش ولایت فقیه در امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران
	گفتار اول: ولایت فقیه به مثابه حلقه‌ی وصل جمهوریت و اسلامیت و ضامن
۲۹	تاسیس و بقای نظام
۳۴	گفتار دوم: مدیریت و فرماندهی نظامی و انتظامی کشور
۳۶	گفتار سوم: تصمیم‌گیری در مورد جنگ و صلح و بسیج نیروها
۳۸	گفتار چهارم: سیاستگذاری امنیتی
۴۲	گفتار پنجم: اعمال قدرت، حضور و نفوذ ولی فقیه در نهادهای امنیتی کشور

گفتار ششم: نجات کشور از بن‌بست‌های سیاسی - امنیتی..... ۴۶

گفتار هفتم: جلوگیری از تشتت و اختلاف (مولفه وحدت، انسجام و ثبات داخلی)

..... ۵۱

گفتار هشتم: اشراف و نظارت ولی فقیه بر ارکان اساسی کشور (نقش

غیرمستقیم ولی فقیه در امنیت ملی)..... ۵۶

الف - نظارت ولی فقیه بر قوه مقننه..... ۵۷

ب - نظارت بر قوه مجریه..... ۵۹

ج - نظارت بر قوه قضائیه..... ۶۰

د- نظارت بر صدا و سیما..... ۶۰

چکیده:

ولایت فقیه از ارکان اساسی نظام جمهوری اسلامی به شمار می‌رود. تاثیر، نقش و کارکرد ولی فقیه در شئون مختلف کشور و نظام، ناشی از موقعیت معنوی، مردمی و حقوقی این مقام بوده و در قانون اساسی نیز به این موقعیت اشاره شده است. یکی از کارکردهای مهم رهبر نظام جمهوری اسلامی ایران، در بعد امنیت ظاهر می‌شود. با توجه به این که امنیت ملی به دلیل نقش بنیادین آن در پایداری و بقای کشور از اهمیت شایانی برخوردار است، نقش مقام رهبری در این مولفه می‌تواند با بقای نظام نیز مرتبط باشد. از منظر حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران، مقام رهبری نقطه اتصال و حلقه‌ی وصل جمهوریت و اسلامیت محسوب شده و این مقام با مدیریت و فرماندهی نظامی و انتظامی کشور و تصمیم‌گیری در مورد جنگ و صلح و بسیج نیروها، نقش اساسی در امنیت کشور ایفا می‌کند. از طرف دیگر سیاست‌گذاری امنیتی کشور نیز با تایید و نظر مقام رهبری صورت می‌گیرد. اعمال قدرت، حضور و نفوذ ولی فقیه در نهادهای امنیتی کشور، نقش او در بن‌بست‌های سیاسی-امنیتی و اختلافات و... از دیگر کارکردهای امنیتی ولی فقیه می‌باشند که در این تحقیق مورد بررسی و مذاقه قرار گرفته‌اند.

کلید واژه‌ها: امنیت ملی، ولایت فقیه، کارکرد، حقوق اساسی

مقدمه:

رهبران یک جامعه در موضوع عوامل قدرت و مولفه‌های امنیت به خصوص نیروی انسانی تاثیر بسزایی داشته و به وجود آورنده یا تاثیرگذارنده بر روحیه ملی نیز می‌باشند. نحوه تجهیز و به کارگیری منابع مادی و معنوی^۱، بهره‌گیری از اعتقادات و تقویت ایمان برای ایجاد و تقویت همبستگی و انسجام داخلی و ... همه به عامل رهبری بستگی دارد.^۲

در طول تاریخ بشر، همیشه رهبرانی بوده‌اند که جامعه خود را به سوی پیشرفت و امنیت رهنمون شده‌اند. چنان که حضرت موسی (ع) توانست امنیت قوم بنی اسرائیل را تامین کند و پیامبر اکرم (ص) نیز جامعه‌ای نمونه در مدینه

۱. چنان که معروف است در دوره‌ای که نادرشاه پس از سال تفرقه و ناامنی در ایران (به دلیل تسلط افغان‌ها بر کشور) در پی احیای قدرت و امنیت ملی کشور بود، از اقدامات شجاعانه یکی از سربازان خود تعجب کرده و از وی پرسیده تو قبلاً (در دوران ناامنی ایران) کجا بوده‌ای؟ و سرباز با همان لحن ساده و عوامانه خود و با یادآوری نقش مهم رهبری در تامین امنیت ملی یک کشور جواب داده: تو قبلاً کجا بوده‌ای؟ همچنین معروف است امیرکبیر گفته اگر شاه عباس صفوی، شاه، من صدراعظم و نادرشاه، وزیر جنگ بودیم، نیمی از جهان را به تصرف خود در می‌آوردیم. (احمد جهان بزرگی، امنیت در نظام سیاسی اسلام، انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۸ تهران ص ۳-۱۵۲)

۲. احمد جهان بزرگی، امنیت در نظام سیاسی اسلام، همان، ص ۱۵۲.

بنیان گذارد که بعدها به یکی از قدرتمندترین حکومت‌های جهان تبدیل شد. هرچند در دوران معاصر نیز رهبرانی (غیردینی) برخاسته و باعث تحولات سیاسی - امنیتی مهمی در کشور خود شده‌اند، ولی بشر هنوز خاطره حکمفرمائی رهبران آسمانی و دینی را فراموش نکرده و به عنوان یک آرمان به آن می‌نگرد. در واقع فرق رهبران دینی و غیردینی از نظر نقش آنها در تامین امنیت جامعه خود در این است که رهبران آسمانی به دلیل اتصال به قدرت و علم لایزال الهی، نگاهی جامع و چند بعدی به مقوله امنیت داشته‌اند، در حالی که در نگاه رهبران غیردینی به این مقوله، سطحی و ناقص بوده است.

به همین دلیل است که در نگاه معصومین (ع) رهبر، جایگاهی مهم در جامعه اسلامی (و از جمله بحث تامین امنیت آن) دارد. چنان که امام رضا (ع) فرموده:

«به درستی که رهبریت سیاسی، اساس اسلام رشد یابنده است... (زیرا) به وسیله رهبر سیاسی است که (در جامعه) نماز، زکات، روزه، حج و جهاد به تمام و کمال اجرا می‌شود (امنیت سیاسی) و مالیات و صدقات فراوانی می‌یابند (امنیت اقتصادی) و حدود و احکام (قانون) اجرا می‌گردند (امنیت داخلی) و از شر دشمنان به مرزها و مناطق جوار مرز جلوگیری می‌شود (امنیت نظامی)...»^۱

امام علی (ع) نیز فرموده‌اند:

«جایگاه سرپرست امور جامعه مانند رشته‌ای است که از وسط مهره‌ها

می‌گذرد و آنان را حول یک محور جمع کرده و به یکدیگر پیوند می‌زند. پس زمانی که این رشته‌ها پاره شود، مهره‌ها عامل ارتباط را از دست داده و پراکنده می‌شوند، دیگر زمینه‌ای برای جمع نمودن آنها به وجود نمی‌آید. ۱... رهبر همچون قطب و محور آسیاب است که باید بر جای ایستاده و آسیاب به دورش در گردش باشد و اگر محور از جای در رود، سنگ زیرین آسیا از جای خود کنده می‌شود...»^۲

البته مسلم است که در نگاه معصومین (ع)، منظور از رهبر، ائمه معصومین و جانشینان برحق آنها بوده نه حکام ستمگر و فاسدی که به نام اسلام بر ممالک اسلامی حکمفرمائی می‌کنند.^۳ نکته دیگری که باید به آن توجه داشت این است که حتی رهبرانی الهی چون پیامبر (ص) و امام علی (ع) که موفق به تشکیل حکومت شده‌اند، به دلایل مختلفی چون وجود انبوه دشمنان داخلی و خارجی، نتوانسته‌اند آنچنان که باید امنیت جامع و پایدار را در جامعه پیاده کنند. ولی همگی، بشر را به حکومتی نوید داده‌اند که آرمان و آرزوی تمامی انسان‌ها از آغاز تاریخ بوده و این همان حکومت جهانی حضرت مهدی (عج) است که

۱. مَكَانَ الْقِيَمِ بِالْأَمْرِ مَكَانَ النَّظَمِ مِنَ الْخَرْزِ يَجْمَعُهُ وَ يَضْمُهُ. فَإِنْ انْقَطَعَ النِّظَامُ تَفَرَّقَ الْخَرْزُ وَ ذَهَبَ. ثُمَّ لَمْ يَجْتَمِعْ بِحِذَافِيرِهِ أَبَدًا. (نهج البلاغه، خطبه ۱۴۶)

۲. وَ أَمَّا أَنَا الْقُطْبُ الرَّجَا تَدُورُ عَلَيَّ وَ أَنَا بِمَكَانِي. فَإِذَا فَارَقْتَهُ اسْتَحَارَ مَدَارُهَا وَ اضْطَرَبَ ثَقَالُهَا. (نهج البلاغه، خطبه ۱۱۹)

۳. یکی از مهمترین تفاوت‌های فقه سیاسی شیعه و اهل سنت در همینجا مشخص می‌شود. چرا که در فقه سیاسی اهل سنت، اطاعت از هر حکومت و با هر شیوه به قدرت رسیدن، واجب است.

سراسر جهان را به امنیتی جامع رهنمون می‌سازد.^۱

در این صورت این سوال پیش می‌آید حال که ما، از وجود رهبران آسمانی آغاز تاریخ (پیامبران و ائمه اطهار(ع)) و پایان تاریخ (حکومت جهانی حضرت مهدی(عج)) محروم شده‌ایم، آیا می‌توانیم رهبرانی بیابیم که شعاعی از رهبران آسمانی بوده و بتوانند ما را به سوی امنیت ملی مطلوب رهنمون باشند؟ جواب نیز روشن است، بی‌تردید در جهان حاضر، شبیه‌ترین حکومت‌ها به حکومت رهبران آسمانی، ولایت فقیه است که در جمهوری اسلامی ایران حکومت می‌کند^۲ و بالطبع این حکومت خواهد توانست با تأسی از رهبران آسمانی و معصوم، به دنبال تأمین امنیت ملی جامع، پایدار و چند بعدی (و البته نه مطلق و کامل) باشد.

در این راستا نوشتار حاضر در نظر دارد تا به نقش ولایت فقیه در امنیت ملی جمهوری اسلامی (از منظر حقوق اساسی کشور) بپردازد.

۱. برای مثال در روایات آمده که در آن مقطع از تاریخ بشر، امنیت اجتماعی به حدی می‌رسد که زنان، حتی اگر به تنهایی نیز عازم سفرهای طولانی شوند، هیچ‌گونه آسیبی به آنها وارد نمی‌شود.
 ۲. چنان که امام خمینی(ره)، ولایت فقیه را ادامه ولایت رسول اکرم(ص) و در راستای حکومت رهبران آسمانی دانسته‌اند.